

UvA-DARE (Digital Academic Repository)

Indische tuinen

Metaal, S.; Reijndorp, A.; Teijmant, I.

Publication date

2009

Document Version

Final published version

Published in

Voort op de ingeslagen weg: de Indische Buurt in opkomst

[Link to publication](#)

Citation for published version (APA):

Metaal, S., Reijndorp, A., & Teijmant, I. (2009). Indische tuinen. In A-J. Zieleman, I. Hamstra, & M. van Wees (Eds.), *Voort op de ingeslagen weg: de Indische Buurt in opkomst* (pp. 14-37). Samen Indische Buurt.

<http://www.oost.amsterdam.nl/publish/pages/63439/voortopdeingeslagenweg.pdf>

General rights

It is not permitted to download or to forward/distribute the text or part of it without the consent of the author(s) and/or copyright holder(s), other than for strictly personal, individual use, unless the work is under an open content license (like Creative Commons).

Disclaimer/Complaints regulations

If you believe that digital publication of certain material infringes any of your rights or (privacy) interests, please let the Library know, stating your reasons. In case of a legitimate complaint, the Library will make the material inaccessible and/or remove it from the website. Please Ask the Library: <https://uba.uva.nl/en/contact>, or a letter to: Library of the University of Amsterdam, Secretariat, Singel 425, 1012 WP Amsterdam, The Netherlands. You will be contacted as soon as possible.

III

INDISCHE TUINEN

door Stefan Metaal,
Arnold Reijndorp en Ineke Teijmant
Universiteit van Amsterdam

Essay

De Indische Buurt zit in de lift. Je hoort het gonzen door de stad: een leuke buurt, interessante mensen en een stedelijk karakter, de volgende populaire wijk. Daar kan op in worden gespeeld door ondernemers, corporaties, stadsdeel en andere organisaties: kom naar de hippe wijk. Er bestaat nog een ander beeld van diezelfde buurt: de Indische Buurt staat nog altijd op de landelijke lijsten van probleemwijken, wat gepaard gaat met de bekende benamingen en maatregelen: Vogelaarwijk, wijkaanpak, preventief fouilleren, achter de voordeur aanpak.

Tussen hippe wijk en probleemwijk?

Deze twee gezichten van de Indische Buurt lijken in hoge mate het beleid te bepalen. Enerzijds volgt men het imago van de hippe wijk, anderzijds lijkt het predicaat probleemwijk nog de aangewezen strategie. Toch is het de vraag of daarmee de beste mogelijkheden zijn aangeboord. Beide zijn het strategieën waarin beelden van buiten op de wijk worden geplakt; het heeft weinig met de wijk zelf te maken.

Dit vraagstuk is actueel nu in Amsterdam grote veranderingen voor de deur staan. Wat moet de strategie zijn als in mei 2010 de grotere stadsdelen worden geformeerd, als in de nieuwe raadsperiode opnieuw de prioriteiten voor de Amsterdamse wijken aan de orde komen? Deze veranderingen laten de Indische Buurt zeker niet ongemoeid. Er is na jaren van aftasten en experimenteren een gemeenschappelijke basis ontstaan voor samenwerking tussen stadsdeel, bewonersorganisaties, ondernemers en corporaties. De veranderende context vormt de aanleiding voor dit essay. Als auteurs hebben we onze kennis over de situatie in de Indische Buurt na een fietstocht en in een gesprek naast elkaar gelegd. In de afgelopen jaren hebben we – gezamenlijk of afzonderlijk – verschillende uitgebreide

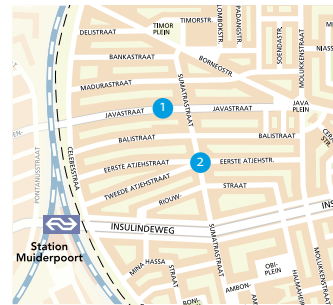
onderzoeken onder bewoners uitgevoerd. In dit essay ligt het accent niet op de bevindingen van deze onderzoeken, hoewel we er vanzelfsprekend wel uit zullen putten. Ook is dit essay niet bedoeld om de samenwerking tussen stadsdeel, corporaties of bewonersorganisaties te evalueren. Centraal staat de vraag, welke strategie voor de Indische Buurt in onze opinie het best kan worden gevolgd in de komende jaren. Ter verkenning van het terrein maken we eerst een virtuele wandeling.

Een wandeling

De virtuele tour begint in de Javastraat [1]. Onderzoek laat telkens zien dat bewoners de Javastraat beschouwen als het kloppend hart van de wijk, ondanks de excentrische ligging in het oude deel van de Indische Buurt. In interviews of groepsgesprekken komt het onderwerp al snel op deze winkelstraat, zowel in positieve als in negatieve zin: als illustratie van de kwaliteit van de wijk, of juist van de problemen, en niet zelden allebei tegelijk. In termen van beleid werd aanvankelijk voor een planmatige aanpak gekozen met een ingrijpende herinrichting. De aandacht is nu verschoven naar intensief beheer.

Atjehplein

Volgen we de Sumatrastraat dan komen we bij het Atjehplein [2], althans, zo wordt het genoemd, maar zoals met veel pleinen in de Indische Buurt komt dat niet op de straatnaambordjes tot uiting. Is dit pleintje een voorbeeld van gentrification, het ontstaan van een hippe wijk? Een blik op de woningen en de straat toont een gemengde buurt, zo te zien met een groot aandeel hoger opgeleiden, die zowel in de sociale huurwoningen als in de verkochte woningen te vinden zijn. Aan de inrichting van het plein zie je nog dat in dit hippe deel van de buurt destijds voor een typische probleemwijk-strategie is gekozen: hoge stoepen om het voetballen tegen te gaan, kleurige speeltoestellen en bestrating om het straatbeeld op te vrolijken, zonder aansluiting bij de maatvoering of het materiaalgebruik van de omringende historische bebouwing, en ontmoediging van het doorgaande verkeer door onduidelijke (fiets)routes. Kenmerkend voor de veranderende reputatie van de Indische Buurt is het trendy café aan het plein. De makers van een tv-serie zochten een populaire stadswijk als setting voor de soap-achtige verwickelingen van de serie en kozen voor de Indische Buurt. Terwijl er toen feitelijk nog nauwelijks van dit soort café's in de omgeving te vinden waren. De reputatie van populaire wijk loopt op de feitelijke ontwikkelingen vooruit. Dat is in vernieuwingsgebieden weleens anders. Intussen zien we in de omgeving ingrijpende nieuwbouw achter de oude gevel in de ze Atjehstraat plaatsvinden; een voorbeeld van het hoge investeringsniveau gebaseerd op de potentie die de corporaties zien in vooral het oude deel van de Indische Buurt.

Het onbenoemd pleintje in de Atjehstraat in 1964

aan het Javaplein belooft aan deze trend mee te doen. We zijn hier duidelijk weer in de Oude Indische Buurt, waar de strategie van hippe wijk het beeld bepaalt.

Op onze wandeling komen we dus niet zozeer problemen, als wel veel kwaliteiten op het spoor. Deze kwaliteiten hebben lang niet allemaal te maken met de hoop op gentrification. In plaats van het beeld van de probleemwijk of de hippe wijk zou het beleid meer uit kunnen gaan van de bestaande kwaliteiten. Juist de bestaande bebouwing en de aanwezige sociale activiteit moeten niet slechts vanuit een probleembril worden bekeken. We bespreken eerst de bestaande ruimtelijke en sociale kwaliteiten. Dan besteden we aandacht aan de woningvoorraad en de doelgroepen van de Indische Buurt. Vervolgens komen de verbindingen van de wijk met de omgeving aan de orde.

Bestaande kwaliteiten

De toekomst van een wijk die de aandacht van het beleid heeft, lijkt in veel gevallen afhankelijk van het toevoegen van nieuwe gebouwen, de werving van andere doelgroepen en het creëren van aansprekende thema's of identiteiten. Het is belangrijk om voordat nieuwe scenario's worden opgesteld eerst te kijken naar de ruimtelijke en sociale kwaliteiten die de wijk al in zich draagt; om met andere woorden te kijken naar wat er wél is, en niet wat er allemaal niet is en mogelijk zou kunnen komen. Er is veel: ruimtelijke en sociale kwaliteiten, een eigen historisch gegroeide sociale infrastructuur en een sterke sociale dynamiek die mogelijkheden met zich meebrengt.

Als vertrekpunt is het nuttig om de Indische Buurt vanuit een historisch perspectief te benaderen; als een buurt die in verschillende fasen - soms slechts een decennium lang - is ontstaan en veranderd. Het idee om de Indische Buurt in vier kwadranten op te delen, op basis van de centrale assen Molukkenstraat en Insulindeweg, past niet echt bij het leven in de wijk zoals zich dat heeft ontwikkeld. De thema's (stadswonen, zorgeloos wonen, goed wonen en parkwonen) zijn slim bedacht maar ook gezocht. In de praktijk zeggen mensen dat ze in de Indische Buurt wonen, en als mensen vragen waar precies, dan is dat bij een bekende straat, of een herkenbaar plein; elementen die bij uitstek in de Indische Buurt aanwezig zijn. Gezien de geschiedenis van de buurt en de ruimtelijke en sociale karakteristieken die daar uit voortvloeien, is er ook een duidelijk verschil tussen de Oude en de Nieuwe Indische Buurt. Ook dat speelt een rol bij de beantwoording van de vraag in welk deel van de Indische Buurt je woont. Er is al teveel kwaliteit en identiteit aanwezig in de buurt om speciaal nieuwe thema's te verzinnen.

*De Insulindeweg in 1926:
Apollolaan van de
Indische Buurt*

Eerst belichten we enkele kwaliteiten van de Oude Indische Buurt. Vervolgens staan we stil bij de ruimtelijke en sociale karakteristieken van de Nieuwe Indische Buurt.

Oude Indische Buurt

De Oude Indische Buurt is typisch een onderdeel van de Amsterdamse negentiende eeuwse ring. Hoewel veel van deze buurten rond de eeuwwisseling zijn gebouwd, draagt de bouwstijl nog altijd de naam negentiende eeuws. De opzet en de structuur van deze wijken is niet alleen het resultaat van het architectonisch ontwerp, maar ook van de kleinschalige verdeling van eigendom, de relatief smalle straten en kleine kavels, en een reeks andere eigenschappen die voortvloeien uit wat, naderhand, een typisch negentiende eeuwse occupatiestrategie kan worden genoemd. In dit deel van de buurt bouwden de toen nog jonge corporaties als Het Oosten en Eigen Haard hun eerste woonblokken.

Stadsvernieuwing jaren zeventig en tachtig

Nog niet zo lang geleden bestond rond de negentiende eeuwse wijken een beslist negatieve beeldvorming. Het waren grauwe, eentonige straten, met te weinig diversiteit en kleur. De woningen waren niet meer van deze tijd en van slechte kwaliteit. Sociaal gezien ging het bergafwaarts. Opmerkelijk genoeg heeft de stadsvernieuwing die mede vanuit deze gedachten in de jaren zeventig en tachtig vorm heeft gekregen, vooral toegeslagen in de Nieuwe Indische Buurt. De Oude Indische Buurt bleef onder andere vanwege zijn versnipperde eigendomsverhoudingen bewaard. Nu blijkt dat het negentiende eeuwse deel heel afwisselend wordt gevonden, een kwaliteit die in het Nieuwe deel zou ontbreken. Dankzij de herwaardering van de stad onder hoger opgeleiden is een proces van gentrification en opwaardering van de gehele negentiende eeuwse ring begonnen. Dat proces is ook in de Oude Indische Buurt aan de gang. Zodanig dat, zoals eerder ter sprake kwam, de gunstige reputatie van de wijk de feitelijke ontwikkelingen vooruit lijkt te snellen.

Dezelfde stedenbouwkundige en architectonische condities, die in de jaren zeventig nog resulteerden in een verouderde woningvoorraad, een teruglopende bedrijvigheid en een grauw uiterlijk, hebben het nu mogelijk gemaakt dat zich een stedelijk klimaat ontwikkelt, op een kleinschalige, levendige manier. Dat komt onder andere tot uitdrukking in de Javastraat, het Javaplein en deels in de Molukkenstraat. In dit gebied is bedrijvigheid in vele varianten mogelijk. De occupatiestrategie van de periode waarin het is gebouwd, kan niet zomaar worden overgenomen in een nieuwe wijk, getuige de moeite die men bijvoorbeeld in het Oostelijke Havengebied of IJburg heeft om een dergelijk effect van een

winkelstraat te creëren. Er is een directe verbinding, eigenlijk zonder overgang, tussen de straten met winkels en de straten zonder aaneengesloten lint van winkels en bedrijfjes. In de plinten van alle straten is in principe een mogelijkheid om bedrijfsruimte te ontwikkelen, zoals in de Pijp en Westerpark op dit moment op grote schaal aan de gang is.

Flexibiliteit

Behalve dat een echte winkelstraat in deze tijden niet zomaar meer kan worden gemaakt, geldt ook dat zo'n straat een ongekende flexibiliteit kent. Dat op dit moment een thema als 'mediterrane winkelboulevard' het meest aantrekkelijk lijkt, wil nog niet zeggen dat dit over vijf à tien jaar nog steeds bij de straat past. Dit thema heeft een rol gespeeld bij de herinrichting van de Javastraat, maar is gelukkig niet al te karikaturaal tot uitdrukking gekomen in het uiteindelijke resultaat, want door thematisering kan de flexibiliteit ook teniet worden gedaan. Ook in het Middellandse zeegebied overigens zijn de oude winkelstraten flexibel en in die zin is het een zeer geslaagde herinrichting te noemen. De aanblik van een klassieke winkelstraat is gehandhaafd en zelfs versterkt. De ervaring in andere stadsdelen leert dat het weer goed komt. Neem bijvoorbeeld de Jan Pieter Heijestraat of de Bilderdijkstraat in Oud-West; dat zijn voorbeelden van winkelstraten die bijna waren verdwenen, met slechts een handvol discounters en een oud Chinees-Indisch restaurant. Tegenwoordig zijn de discounters vervangen door nieuwe speciaalzaakjes en is de Chinees gespecialiseerd in Szechuan.

Het stedelijke karakter van het negentiende eeuwse deel heeft eigenschappen die typisch zijn voor de Indische Buurt. Het is een heel specifiek buurtje met een eigen signatuur. Neem de Borneostraat en de Sumatrastraat. Deze straten met hun pleinen doorkruisen het patroon van de smalle negentiende eeuwse straatjes en maken het karakter van deze straatjes zichtbaar. In dit deel van de buurt is veel mogelijk en de huidige ontwikkelingen laten zien dat dit potentieel er ook daadwerkelijk uit komt.

Nieuwe Indische Buurt

De Nieuwe Indische Buurt kent een andere ruimtelijke voorgeschiedenis: ruimer van opzet, met een bloksgewijze aanpak en een groter aantal verschillende stedenbouwkundige elementen. Hier ligt een andere occupatiestrategie aan ten grondslag, die ook heeft geresulteerd in bekende gebieden uit de zogenaamde 20-40-gordel, de wijken gebouwd in de decennia tussen de twee wereldoorlogen, zoals Plan Zuid rond de Apollolaan en de Churchillaan, of Plan West: de huidige Baarsjes en Hoofddorppleinbuurt.

*Binnenterrein Atjehstraat,
bij Van der Pekblokken in 1923*

Stadsvernieuwing jaren zeventig en tachtig

Van bijzonder belang is de omvangrijke stadsvernieuwingsoperatie die in de jaren zeventig en tachtig heeft plaats gehad in de Nieuwe Indische Buurt. De architectuur spreekt op dit moment weinig tot de verbeelding. Het kwam al even ter sprake: van de woonblokken wordt gezegd dat ze er grauw uitzien. Maar dat werd in de jaren zeventig juist over de straten in de Oude Indische Buurt gezegd. De waardering van gevels is sterk aan mode onderhevig en we missen veel aan bestaande kwaliteiten als daarop af wordt gegaan. Vanuit een neutraler ruimtelijk perspectief sluiten deze stadsvernieuwingsblokken goed aan bij de oorspronkelijke opzet; je zou zelfs kunnen zeggen dat met de stadsvernieuwing een aantal kwaliteiten, zoals de ruime maat van de pleinen en de binnentuinen, nogmaals is benadrukt.

In stedenbouwkundig opzicht kan de opzet van de Nieuwe Indische Buurt stedelijk worden genoemd, maar van een ander type dan de vlotte, spontane stedelijkheid die wordt geassocieerd met het oude deel. Het is een rustiger, meer elegant soort van stedelijkheid, die meer nadrukkelijk gepland is, zoals dat ook - en in optima forma - in Plan Zuid tot uitdrukking komt. Deze wijken uit dezelfde periode worden gekenmerkt door ruime, statige verbindingen en een subtiele geleiding van de ruimte. Anders dan het gebied rond de Apollolaan is de stedenbouwkundige samenhang van straten, pleinen en binnenterreinen in de Indische Buurt minder formeel en laat deze meer expliciet ruimte voor een sociale invulling. De accenten liggen behalve op de centrale wegen ook op de grote pleinen, binnentuinen en groene randen van de wijk.

Prachtige pleinen

De prachtige pleinen van de Nieuwe Indische Buurt zijn een belangrijk referentiepunt voor bewoners. Gevraagd naar de plek waar ze wonen, geven ze aan bij zo'n plein of plantsoen te wonen. Dat geldt niet alleen voor de grote, beeldbepalende pleinen, zoals het Sumatraplantsoen, het Ceramplein, het Makassarplein en het Javaplantsoen, maar ook voor de wat kleinere, zoals de reeks Boniplein-Ambonplein-Obiplein. Die laatste reeks illustreert tevens hoe gevarieerd de blokken verspringen en zo ruimte laten voor een sociaal gebruik.

De hoge kwaliteit van deze buitenruimte wordt tegenwoordig, op de meeste plaatsen, onderstreept door een zorgvuldige inrichting van de pleinen. In de recente geschiedenis van de Indische Buurt is veel aandacht besteed aan herinrichting. Dat heeft veel goeds opgeleverd, maar soms lijkt het alsof men niet zo goed wist wat met alle ruimte aan te moeten. Alsof er eerder teveel ruimte was dan dat deze ruimte een belangrijke kwaliteit van de buurt is. Naast de pleinen zijn er ook verschillende ruime

Binnentuinen in stadsvernieuwingsbouw

straatjes die geen plein zijn en daardoor minder aandacht krijgen bij inrichting en beheer als de grote pleinen, zoals de Batjanstraat. De inrichting van dergelijke straatjes is erg stenig.

Binnentuinen

Op een wandeling door de buurt kan een andere belangrijke kwaliteit niet goed worden gezien: de omvangrijke en vaak zorgvuldig ingerichte binnentuinen. De grote pleinen gaan vergezeld van grote tuinen. De binnenterreinen worden over het algemeen goed gebruikt en zijn in de stadsvernieuwingsperiode alleen maar groter geworden.

De pleinen en de binnentuinen vormden de voorwaarde van een uitgebreid sociaal leven in de wijk. Daarmee bedoelen we niet dat de opzet van de Indische Buurt noodzakelijkerwijs resulteert in een bepaald type van ruimtegebruik. Het gaat er simpelweg om dat de genereuze ruimte ook veel mogelijkheden voor een sociale invulling geeft. Dat is overigens een ander type van flexibiliteit dan in de Oude Indische Buurt: het is eerder een collectieve kwaliteit.

Sociale organisaties

De Indische Buurt kent een uitgebreide voorgeschiedenis van verenigingen en andere sociale organisaties die huisvesting vonden in kleine gebouwen op de binnenterreinen, zoals de speeltuinverenigingen, of één van de vele collectieve gebouwen die verspreid liggen door de Nieuwe Indische Buurt. Ook nu de hoogtijdagen van het verenigingsleven voorbij zijn, kent de Indische Buurt een groot aantal organisaties. Er is een ruime sociale infrastructuur en flinke participatiegraad, maar niet alleen lokaal: het gaat veelal om bovenwijkse, stedelijke en zelfs landelijke organisaties. De pleinen komen in het nieuws en bij vergaderingen over de buurt regelmatig in negatieve zin ter tafel. De aandacht richt zich daarbij op overlast van een relatief klein aantal bezoekers van een plein. Onlangs verrichte een student van ons een onderzoek naar de sociale interactie op de pleinen van de Indische Buurt. We noemden tijdens de wandeling al het Sumatraplantsoen. Op dit en andere pleinen komt naar voren dat er veel verschillende en vooral ook veelvuldige interacties op de pleinen zijn te vinden. De pleinen worden in sociaal opzicht zeer goed gebruikt en het lijkt dan ook niet terecht om de overlast van een klein deel van de bezoekers als uitgangspunt te nemen. Er is een grote sociale infrastructuur. Koester de clubs en de spontane interactie op de pleinen.

Naast de verenigingen en organisaties is ook het voorzieningenniveau op het gebied van zorg, hulpverlening, onderwijs en werktoeleiding groot. Dat heeft te maken met de sociale geschiedenis van de Indische Buurt. Er hebben altijd veel mensen gewoond die deze voorzieningen nodig

hebben. Ook in dat opzicht is een ruime infrastructuur aanwezig, die ook nu nog en in de toekomst goed van pas komt.

Geschiktheid van woningvoorraad en voorzieningen

De negentiende eeuwse wijken danken hun snelle opwaardering aan de onbedoelde lange termijn effecten van de oorspronkelijke occupatie-strategie, waardoor een grote hoeveelheid kleine, betaalbare woningen en flexibele bedrijfsruimte beschikbaar was op het moment dat een groeiend aantal jonge hoger opgeleiden in de stad wilde blijven wonen. De verbinding met de straat is direct en met de geleidelijke transformatie van de buurt ontstaat al snel een ander beeld van de wijk. Het is belangrijk om in de gaten te houden dat het deze historisch gegroeide eigenschappen zijn die de veranderingen mogelijk maken en niet zozeer de strategie van differentiatie die nu wordt toegepast. De relatie moet niet worden omgedraaid: differentiatie is mogelijk door de snelle opwaardering van de wijk, niet andersom; al wordt uiteindelijk de opwaardering van een buurt vaak uitgedrukt in waardeinstijging van het onroerend goed. Ook het nieuwe gedeelte zal meeliften met het snel verbeterende imago van de Indische Buurt, maar dat betekent niet dat de hele Indische Buurt een hippe buurt hoeft te worden.

Net als met de pleinen en de binnenterreinen heeft de stadsvernieuwing de bestaande eigenschappen ook op het gebied van de woningvoorraad versterkt. Het accent in de bebouwing ligt op woningen die groter zijn dan de woningen in het negentiende eeuwse deel, vaak zestig tot tachtig vierkante meter. Dat betekent dat de woningvoorraad van de Nieuwe Indische Buurt van bijzondere betekenis is voor twee groepen:

a) gezinnen met een laag inkomen en,

b) sociale stijgers die een middelgrote, niet te dure woning zoeken.

Over deze tweede groep bestaan veel misverstanden. Dat komt vooral door populaire beeldvorming over yuppen en hoogdravende theorie over de creatieve klasse. Wat dat betreft is het interessant om een blik te werpen op de huurders in het negentiende eeuwse deel. Er zijn verschillende jonge hoger opgeleiden die tijdens of na hun studie zo fortuinlijk waren om een woning van veertig vierkante meter te kunnen huren voor een lage prijs. Als zij gaan samenwonen en er in inkomen enigszins op vooruitgaan betekent dat niet dat zij ook een smaak ontwikkelen voor te dure en toch net iets te krappe koopwoningen. Wat zij zoeken is eigenlijk precies die vierkamerwoning in de Nieuwe Indische Buurt.

Sociale stijgers

Maar voordat we deze woningen voor deze groep geschikt maken, moeten we ons afvragen hoe belangrijk het is om de eerste doelgroep,

gezinnen met lage inkomens, in de Indische Buurt vast te houden. Als in de gehele stad op grote schaal vernieuwingsprojecten doorgang vinden met een groot streven naar differentiatie, dan neemt de instroom naar de omringende gemeenten toe. Het is de vraag of de wijken in Almere of Purmerend tegen deze instroom zijn opgewassen. Dat is een relevante vraag, ook voor de corporaties, die over vijf à tien jaar aan de slag kunnen met de wijkaanpak in Almere - en dat zijn in toenemende mate dezelfde corporaties.

Een beleidsmedewerker die bezig is de wijkaanpak op te stellen voor deze hypothetische Almeerse wijk, zou er goed aan doen om een kijkje te nemen in de Indische Buurt, waar door jaren van ervaring met gezinnen in een achterstandspositie een aanzienlijke sociale infrastructuur is ontstaan, zowel in termen van bewonersactiviteiten als van instellingen, scholen en andere voorzieningen. Maar als die voorzieningen al in de Indische Buurt bestaan, waarom zou het beleid dan niet meer gericht zijn op die doelgroep in de buurt van die voorzieningen te huisvesten? De Indische buurt is wat betreft voorzieningen nu net goed ingericht om mensen met lage opleidingsniveaus, inkomens, en kansen op arbeidsmarkt vooruit te helpen. Dat zijn dan ook sociale stijgers die mogelijk opteren voor een woning in dezelfde buurt.

Verkoop middensegment

Er is nog een tweede aspect aan de vraag of de stijgers in hun gewilde woning terecht kunnen komen. In de vernieuwingsprojecten in de stad ligt het accent vaak op twee soorten woningen: de verkoop van kleine huurwoningen en nieuwbouw van dure koopappartementen. Dat is dus precies niet die vierkamerwoning voor het middensegment. Toch worden, deels buiten deze vernieuwingsoperaties om, in de hele stad in een gestaag tempo dergelijke vierkamer- en vergelijkbare sociale huurwoningen verkocht, met name die in de stadsvernieuwingsblokken van de jaren zeventig en tachtig. Ook dit geleidelijk uitponden zou naar onze mening een nadrukkelijker onderdeel van de afspraken over vernieuwing moeten zijn tussen stadsdeel en corporaties.

Woningvoorraad

Net als in het voorgaande over de ruimtelijke en sociale kwaliteiten van de Indische Buurt, geldt voor de woningvoorraad dat eerst naar de bestaande kwaliteiten moet worden gekeken. Het is te gemakkelijk om af te gaan op een negatief oordeel over grauwe stadsvernieuwings-architectuur. Achter deze gevels gaan woningen schuil die bij uitstek geschikt zijn voor de twee voornaamste doelgroepen van de Indische Buurt.

Aan het uiterlijk van de gevels kan het een en ander gedaan worden. Ze kunnen bijvoorbeeld op een eenvoudige en relatief goedkope manier gefacelift worden zoals dat in de Borgerbuurt in Oud West gedaan is. Ook geldt dat het ene blok meer kwaliteit heeft dan het andere en dat daar, bij een collectieve aanpak, op kan worden ingespeeld door bepaalde accenten te leggen. Het is wat dat betreft opmerkelijk dat ook resterende Amsterdamse schoolpanden uit de jaren twintig, nog altijd op de nominatie voor sloop staan. Vanuit het idee dat juist die karakteristieke oude gevels veel goed doen voor de continuïteit en het imago van de buurt, zouden juist deze blokken luisterrijk moeten worden gerenoveerd. Dat is een wezenlijke bijdrage aan de kwalitatieve diversiteit van de wijk, net zoals dat met de renovatie van het negentiende eeuwse deel is gegaan. Overigens geldt dat met de geleidelijke verkoop van woningen in de oud-bouw en de stadsvernieuwingsblokken, het gevaar bestaat dat het straks steeds kostbaarder wordt om serieus iets met de gevels te ondernemen.

Sociale binders

Differentiëren betekent niet alleen het binnenhalen van het grote geld, maar het besef van diverse behoeftes. Zet in op het jonge gezin, zowel met lage inkomens als middeninkomens. Koester de basisscholen, het zijn sociale binders bij uitstek, waar een gemiddeld gezin meer dan 10 jaar mee verbonden is, zet veel energie en geld in op de kwaliteitsverbetering van de scholen, benut een eventuele terugloop om de kwaliteit te verbeteren in plaats van het sluiten van de school, zorg ervoor dat alle kinderen zoveel mogelijk in hun eigen buurt naar school kunnen en willen en organiseer voldoende cursusaanbod; iedere basisschool is een brede school. De Indische Buurt moet het onderste segment van de woningmarkt eerder koesteren dan proberen op te ruimen. Goede goedkope woningen in een diverse omgeving.

Verbindingen met omliggende gebieden

In bijeenkomsten over de Indische Buurt komt vaak de veranderde ligging binnen de stad ter sprake. Dat is niet voor niets, want deze positie is zowel op een kleine als grote schaal inderdaad geweldig veranderd. De buurt is allang niet meer het einde van de stad aan de verkeerde kant van het spoor. Door de komst van het Oostelijk Havengebied, de bouw van IJburg, de herontwikkeling van het Science Park en het Polderweggebied komt de buurt veel centraler te liggen. Voor deze gebieden geldt bijvoorbeeld dat de Javastraat de dichtstbijzijnde echte winkelstraat is. Die uitstraling geldt voor de buurt als geheel: de oude kern van een wijder gebied dat sterk in ontwikkeling is. Wie echter te voet of op de fiets de buurt nadert, kan zich toch niet onttrekken aan de indruk dat de Indische Buurt nog steeds het einde van de stad is, verstopt achter het spoor. Aan de verbindingen met

het omringende gebied moet dus het één en ander gebeuren. Het besef daarvan bestaat al enige tijd en als straks het beleid voor het stadsdeel moet worden geformuleerd, zijn er nieuwe kansen voor deze verbindingen. Over die verbindingen is in de ruimtelijke voorgeschiedenis van de Indische Buurt goed nagedacht. Er zijn grootstedelijke doorgaande wegen: de Molukkenstraat, de Zeeburgerdijk en Insulindeweg. En er zijn groene randen met grote potentie: de Valentijnkade, de Celebesstraat en de Kramatweg. Zowel de wegen als de randen maken op dit moment een enigszins verloren indruk.

Israëlitische begraafplaats

Gevraagd naar de Indische Buurt, of het nu om positieve of negatieve eigenschappen gaat, beginnen mensen vaak eerst over de Javastraat, en dan als tweede over het Flevopark. In de beleving van bewoners is het park nabij. Het wordt ook goed gebruikt. Dat is echter eerder ondanks dan dankzij de verbindingen met het park, die in de loop van de geschiedenis steeds slechter zijn geworden.

Het park wordt op dit moment op twee manieren van de wijk afgeschermd. Ten eerste door de grote bossages rond de Israëlitische begraafplaats en ten tweede door de verhoogde Flevoweg. De begraafplaats is een plek met vrij wilde natuur, omdat de grafstenen volgens Joods gebruik niet mogen worden rechtgezet of opgeknapt. Onderhoud is mogelijk maar relatief intensief. De toegankelijkheid van de begraafplaats zelf hangt af van de mate van beheer. Waar gemakkelijk iets aan gedaan kan worden is de plek beter zichtbaar maken door doorgangen te maken in de wilde omringende bossages. Zonder deze doorlopende groene muren is de begraafplaats meer onderdeel van het park. Ontstruik dus de Kramatweg (wat niet hetzelfde is als ontbomen) en zorg voor doorkijkjes (liefst ook wandelweggetjes of bruggetjes) naar de Israëlitische begraafplaats en het park. Het is inmiddels een ecologische bijzonderheid en laat de buurt daarvan profiteren. Het is ook een manier om het park en de begraafplaats meer bij de buurt te laten horen.

Op het moment dat het gebied van de verhoogde Flevoweg en de Zuiderzeeweg herontwikkeld kan worden, moet niet alleen op de potenties van dat gebied zelf worden gelet, maar uit worden gegaan van de verbindingen. De aanpak moet niet weer nieuwe barrières opwerpen, maar deze wegnemen.

Insulindeweg

Eén van de belangrijkste verbindingen loopt dwars door de buurt zelf: de Insulindeweg. Dat is de centrale boulevard van de Indische Buurt, die de ruimtelijke kwaliteiten van de Nieuwe Indische Buurt zichtbaar maakt. Althans, die mogelijkheid draagt deze laan in zich. Op het moment maakt

ook deze verbinding een enigszins verloren indruk. Dat zit niet alleen in de stadsvernieuwingsarchitectuur van de gevels. Voor de Tweede Wereldoorlog had de Insulindeweg een indeling die te vergelijken is met die van de Apollolaan met een grote groene strook. Maak van de Insulindeweg weer een groene statige laan.

Het is nuttig om de Indische Buurt te openen naar de omliggende buurten waar veel gaande is, zodat binnen de dynamiek met de omringende gebieden de Indische Buurt het stedelijk hart is.

Impasse doorbreken

Omgekeerd geldt voor de Celebesstraat en het Muiderpoortstation dat de Indische Buurt straks niet meer de achterste buurt van de stad moet zijn. Dat gevoel wordt op dit moment sterk in de hand gewerkt door de manier waarop het spoor wordt overgestoken en de onzichtbaarheid van het station zelf. Het Muiderpoortstation zou niet met de rug naar de Indische Buurt en de Dapperbuurt moeten liggen, maar veel centraal moeten uitkomen. De Insulindeweg en de Javastraat zijn eigenlijk doorgaande wegen. Daar zie je nu te weinig van. Hopelijk kan met de fusie van de stadsdelen nu eindelijk de impasse rond de spoordijk worden doorbroken. Open de Indische Buurt!

Conclusie

Ga uit van de bestaande kwaliteiten; zowel de ruimtelijke als de sociale. Vindt geen nieuwe thema's uit maar neem juist dat wat er wél is tot uitgangspunt. Het oude deel is stedelijker en hipper, het nieuwe deel groener en statiger: pleinen te over, binnentuinen met de omvang van pleinen, verbindingen met een allure van lanen van oudsher.

Deel de Indische Buurt niet op in vier aparte wijckjes met aparte namen. Mensen wonen niet in geografische scheidslijnen, wel aan pleinen en plantsoenen en mooie lanen, kades of winkelstraten. Geen nieuwe plandrif, maar creatief beheer. Kijk naar het specifieke van de buurt. Niet alles hoeft hip te zijn.

Koester in de Indische Buurt ook de stedelijkheid in de luwte. Omarm de lagere inkomensgroepen en met name de jonge gezinnen, want de gegroeide sociale infrastructuur en het aangepaste voorzieningenniveau is op hun situatie toegesneden en kan hun proces van sociale stijging versnellen. Buit de mogelijkheden van de Indische Buurt nog meer uit door het deel te maken van de stad.

*Israëlitische
begraafplaats ter
hoogte van de
Kramatweg*